
ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 005.334:061.5

Ірина Володимирівна Артищук*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглядаються підходи до визначення рівня ризикозахищеності торговельного підприємства (ТП), а саме вирішується проблема пов'язана з оцінюванням рівня ризикозахищеності на основі інтегрального оцінювання показників фінансово-господарської діяльності конкретного ТП. Здійснюється акцент на аспектах формування практичного інструментарію та алгоритму розрахунку рівня ризикозахищеності торговельного підприємства.

Ключові слова: ризик, ризикозахищеність, управління та аналіз ризикозахищеності, інтегральна оцінка, показники фінансово-господарської діяльності, фінансові коефіцієнти, інтегральний рівень, торговельне підприємство.

Вступ. У період поглиблення кризових явищ управлінська діяльність потребує розробки нових прогресивних методів і механізмів, що здатні зменшити негативний вплив факторів ризику на функціонування та розвиток торговельних підприємств (ТП). Разом з тим, сталий розвиток та ефективна діяльність ТП пов'язані з економічною безпекою його функціонування та наявністю системи, що зможе забезпечити його захист від ризиків. Такою системою здатна стати система управління ризикозахищеністю, що базуватиметься на сучасних методах управління та оцінювання ситуацій ризику.

Особливо актуальною проблематика управління та аналізу ризикозахищеності стає для торговельних підприємств, чия діяльність свідчить про низьку ефективність наявних систем управління ризикозахищеністю на всіх рівнях і необхідність опанування ними новою науково-обґрунтованою парадигмою, базованою на максимально можливому застосуванні інформаційних систем та технологій і відповідній методичній базі.

Проблеми управління та впливу ризиків на діяльність підприємств розглядаються в роботах іноземних учених: Д. Канемана, Г. Марковіца, Р. С. Хьюса, В. Шарпа, Й. Шумпетера та ін. Теоретичні і методичні розробки проблем удосконалення механізмів управління ТП і ризиком викладені в роботах українських учених: А. Амоші, В. Андрійчука, В. Вітлінського, О.В. Оліфірова.

Постановка задачі. Вивчення літературних джерел, узагальнення досвіду управління вітчизняними торговельними підприємствами в умовах формування ринкових відносин і фінансової кризи дозволяє зробити висновок про недосконалість механізмів управління торговельними підприємствами. Найбільше, на нашу думку, недостатнього висвітлення набув розгляд даних питань у контексті управління та оцінки ризикозахищеності підприємства. Тому, метою статті є вироблення підходів до формування практичного інструментарію та алгоритму розрахунку рівня ризикозахищеності торговельного підприємства.

---

* *Ірина Володимирівна Артищук* – канд. екон. наук, доц. кафедри інформаційних систем у менеджменті, ВНЗ «Львівська комерційна академія», *irusia-13@ukr.net*

Результати. Інтеграція оцінок ризиків [1] виконання всіх бізнес-процесів конкретного торговельного підприємства (ТП) дає можливість визначення рівня ризикозахисності ТП у цілому [2, 3]. Загальну оцінку ризикозахисності ТП проведемо на основі інтегрованої моделі, яка представлена певною послідовністю етапів (рис. 1), зміст кожного з яких розкривається нижче.

Етап 1. Аналіз динаміки розрахованих інтегральних показників діяльності ТП за чотирма базовими напрямками впливу ситуацій ризику: фінансовою стійкістю (I_1), ліквідністю (I_2), рентабельністю (I_3), оборотністю (I_4). При цьому визначаються і ранжуються найпроблемніші бізнес-процеси конкретного ТП.

Етап 2. Проводиться аналіз і визначається інтегральний рівень ризикозахисності ТП від стану кожної фінансової компоненти.

Проведений поетапний розрахунок інтегрального рівня ризикозахисності (РЗ), дає можливість оцінити значення РЗ як різних бізнес-процесів ТП, так і підприємства в цілому. Так, зокрема, на першому етапі розраховується інтегральна оцінка для окремих груп фінансових коефіцієнтів. З цією метою основні фінансові коефіцієнти діяльності ТП, які обчислені на основі відповідних показників фінансової звітності, згруповано у чотири змістовних групи, а саме:

- 1 — фінансової стійкості;
- 2 — ліквідності;
- 3 — рентабельності;
- 4 — оборотності.

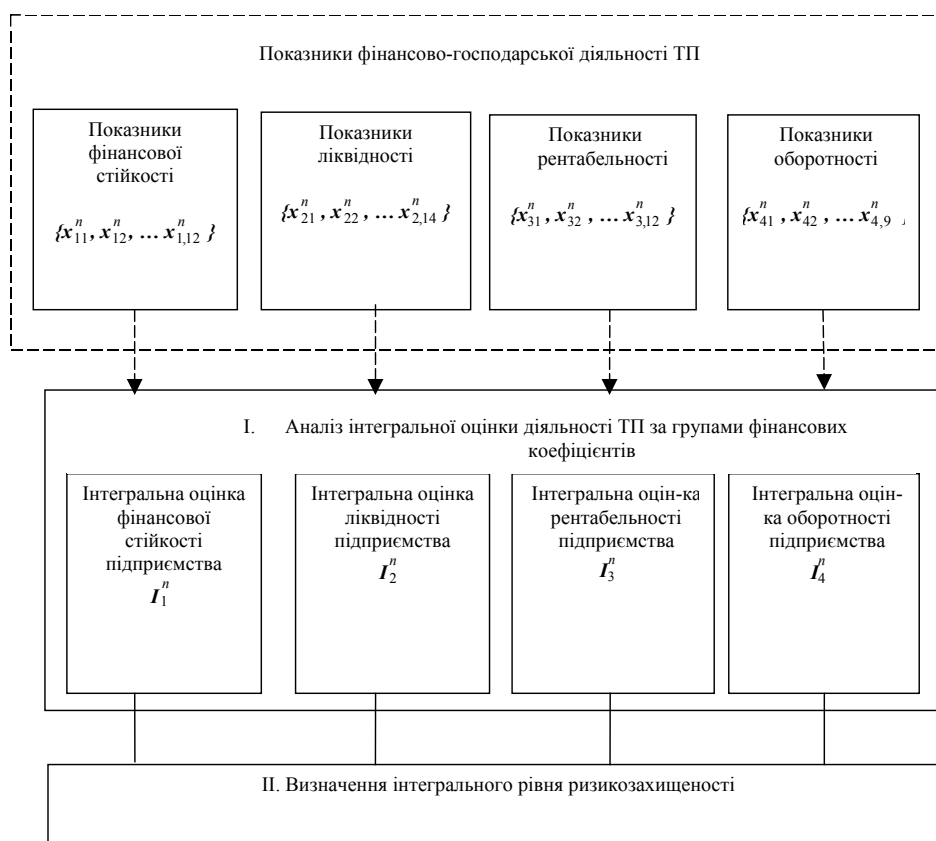

Рис. 1. Модель визначення інтегрального рівня ризикозахисності ТП

Для фінансових коефіцієнтів кожної групи розраховано відповідну інтегральну оцінку, яку можна вважати інтегральним показником нижчого рівня.

Оцінка окремих груп фінансових складових здійснюється за формулою:

$$I_j = \sum_{i=1}^{n_j} C_{ij} K_{ij}, \quad (1)$$

де I_j — інтегральна оцінка j -ої групи фінансових складових; n_j — кількість фінансових коефіцієнтів у групі j ; C_{ij} — коефіцієнт вагомості i показника в групі j ; K_{ij} — фінансовий коефіцієнт i групи j ; j — номер групи фінансових складових.

Отримані значення мають важливу економічну інтерпретацію і можуть бути використані у подальших дослідженнях, тобто для розрахунку зведеного показника рівня ризикозахищеності.

Оцінювання інтегрального показника рівня ризикозахищеності ТП базується на об'єднанні інтегральних оцінок фінансових коефіцієнтів з відповідними вагами. Коефіцієнти вагомості інтегральних оцінок фінансових складових визначено експертним способом.

На другому етапі отримані інтегральні оцінки фінансових складових використовуються для інтегрального оцінювання рівня ризикозахищеності:

$$I_{inm} = \sum_{j=1}^4 W_j I_j, \quad (2)$$

де j — номер групи фінансової складової; I_j — значення інтегральної оцінки фінансової складової; W_j — вагомість інтегральної оцінки.

Розрахунок інтегральних оцінок здійснюється на основі показників, що містяться в інформаційній базі ТП. У табл. 2 здійснено оцінювання фінансових складових по трьох торговельних мережах України за 2010—2013 роки та розраховано інтегральний рівень ризикозахищеності кожної з них.

Таблиця 2

РЕЗУЛЬТАТИ ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ ЗА 2010-2013 РР.*

Торговельні мережі	Роки							
	2010		2011		2012		2013	
	Оцінка фінансових складових	Інтегральний рівень ризикозахищеності	Оцінка фінансових складових	Інтегральний рівень ризикозахищеності	Оцінка фінансових складових	Інтегральний рівень ризикозахищеності	Оцінка фінансових складових	Інтегральний рівень ризикозахищеності
«Рукавичка»	$I_1=0,689$	0,610	$I_1=0,616$	0,640	$I_1=0,616$	0,650	$I_1=0,624$	0,605
	$I_2=0,592$		$I_2=0,669$		$I_2=0,769$		$I_2=0,649$	
	$I_3=0,491$		$I_3=0,698$		$I_3=0,601$		$I_3=0,511$	
	$I_4=0,590$		$I_4=0,578$		$I_4=0,576$		$I_4=0,604$	
«Вопак»	$I_1=0,715$	0,636	$I_1=0,7178$	0,639	$I_1=0,718$	0,633	$I_1=0,696$	0,615
	$I_2=0,580$		$I_2=0,628$		$I_2=0,625$		$I_2=0,633$	
	$I_3=0,549$		$I_3=0,506$		$I_3=0,493$		$I_3=0,460$	
	$I_4=0,632$		$I_4=0,630$		$I_4=0,605$		$I_4=0,579$	
«Сільпо»	$I_1=0,584$	0,592	$I_1=0,579$	0,585	$I_1=0,586$	0,632	$I_1=0,621$	0,613
	$I_2=0,587$		$I_2=0,628$		$I_2=0,630$		$I_2=0,681$	
	$I_3=0,597$		$I_3=0,473$		$I_3=0,637$		$I_3=0,535$	
	$I_4=0,615$		$I_4=0,676$		$I_4=0,751$		$I_4=0,580$	

* Розраховано автором на основі обстеження ТП

Визначені коефіцієнти вагомості інтегральних оцінок фінансових складових представлено в табл. 3.

Таблиця 3

ПРІОРИТЕТИ ВПЛИВУ ГРУП ФІНАНСОВИХ СКЛАДОВИХ НА РІВЕНЬ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ*

№ з/п	Група фінансових складових	Пріоритети	Коефіцієнти вагомості
1.	Фінансова стійкість	1	0,40
2.	Ліквідність	2	0,25
3.	Рентабельність	3	0,20
4.	Оборотність	4	0,15

* Розраховано на основі експертного опитування

Відповідно до розрахованого інтегрального показника виділимо три рівні ризико-захищеності (табл. 4). Запропонована шкала інтервалів дозволить приймати рішення стосовно впливу ризиків на процеси фінансово-господарської діяльності ТП.

Таблиця 4

ШКАЛА ІНТЕРВАЛІВ ОЦІНКИ ІНТЕГРАЛЬНОГО РІВНЯ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ

Значення інтегрального показника	0,1-0,35	0,36-0,70	0,71-1,0
Рівень ризикозахищеності	низький	задовільний	високий

Джерело: розраховано автором на основі обстеження ТП

На основі даних табл. 4 можна стверджувати, що досліджувані торговельні підприємства «Рукавичка», «Сільпо» та «Вопак» входять у групу із задовільним рівнем ризикозахищеності, що наближається до високого.

Викладений автором підхід дозволить менеджменту ТП своєчасно й адекватно реагувати на виникнення ризиків, уникати негативних фінансових наслідків і знизити ймовірність втрати рівноважного ефективного функціонування внаслідок настання ситуацій ризику.

Аналіз рівня ризикозахищеності ТП за побудованою моделлю проведено на прикладі трьох торговельних мереж, підприємства яких розташовані у сільській місцевості районного рівня (м. Стрий, Львівська область): ТП ТЗОВ ТВК «Львів-холод», ТП «Вопак» ТЗОВ «ПАККО Холдинг», ТП «Сільпо» ТПГ «Fozzi Group».

Опис показників моделі наведено в табл. 5.

Таблиця 5

ОПИС ПОКАЗНИКІВ МОДЕЛІ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО РІВНЯ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ

№	Показник	Значення
1	Коефіцієнт автономії	X_1
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	X_2
3	Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	X_3
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	X_4
5	Коефіцієнт швидкої ліквідності	X_5

Закінчення табл. 5

№	Показник	Значення
6	Коефіцієнт загальної ліквідності	X_6
8	Коефіцієнт рентабельності капіталу	X_8
9	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	X_9
10	Коефіцієнт рентабельності позикового капіталу	X_{10}
11	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	X_{11}
12	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	X_{12}
13	Коефіцієнт оборотності запасів	X_{13}
14	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	X_{14}
15	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	X_{15}

Отримані результати дають змогу менеджеру (ОПР) прослідкувати вплив зазначених показників на зміну рівня ризикозахищеності ТП, залежність впливу факторів на результуючий показник протягом досліджуваного періоду та прийняти оптимальне управлінське рішення.

На основі визначення інтегральних показників рівня фінансової компоненти ризикозахищеності ТП ТзОВ ТВК «Львівхолод», ТП «Вопак» ТзОВ «ПАККО Холдинг» і ТП «Сільпо» ТПГ «Fozzi Group» визначаємо якісний стан фінансової складової ризикозахищеності кожного підприємства за даними, наведеними в табл. 2 [4, 5].

Динаміка інтегрального показника рівня ризикозахищеності фінансової складової ТзОВ ТВК «Львівхолод» протягом 2010—2013 рр. представлена на рис. 2, з чого випливає, що мережа «Рукавичка» (Львівська область) у 2010 році мала середній рівень ризикозахищеності, який оцінювався як «задовільний» (табл. 4).

У 2011—2012 р.р. помітно виріс рівень ризикозахищеності, який отримав оцінку «задовільний», близький до високого. Слід визнати, що у 2013 р. рівень ризикозахищеності впав, хоча залишився на «задовільному» рівні. Якщо тенденція падіння збережеться, то це може свідчити про зростання кризових явищ у діяльності мережі.

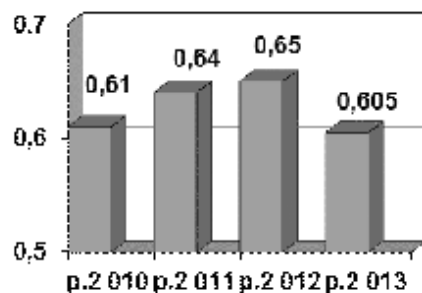

Рис. 2. Інтегральний показник рівня ризикозахищеності ТМ «Рукавичка» ТзОВ ТВК «Львівхолод» протягом 2010—2013 рр.

Динаміка зміни інтегрованого показника рівня ризикозахищеності ТП «Вопак» ТзОВ «ПАККО Холдинг» (Львівська обл.), протягом 2010—2013 рр., отриману динаміку показника якого наведено на рис. 3.

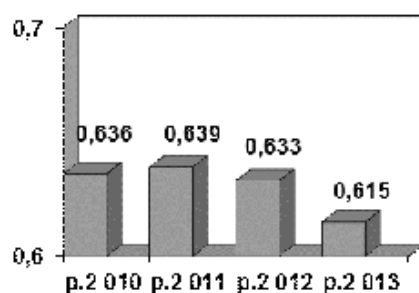

Рис. 3. Показник рівня ризикозахищеності ТМ «Вопак» ТзОВ

«ПАККО Холдинг» (Львівська область) протягом 2010—2013 рр.

Динаміка зміни інтегрованого показника рівня ризикозахищеності ТП «Сільпо» ТПГ «Fozzi Group» протягом 2010—2013 рр., отриману динаміку показника якого наведено на рис. 4.

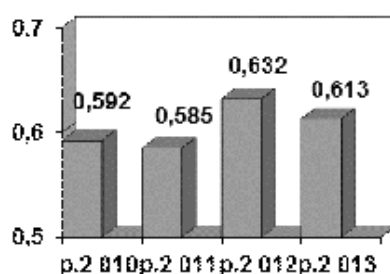

Рис. 4. Інтегральний показник рівня ризикозахищеності

ТМ «Сільпо» ТПГ «Fozzi Group» протягом 2010—2013 рр.

З рис. 3 та 4 випливає, що ТМ «Вопак» і ТМ «Сільпо» протягом усього досліджуваного періоду мали достатній рівень фінансової ризикозахищеності, який був розрахований на основі їх фінансових параметрів (засобами Excel) з оцінкою «задовільний». Проте, у всіх трьох торговельних мережах зберігається тенденція до зниження рівня ризикозахищеності, що може свідчити про появу кризових явищ в економіці країни, торговельній сфері чи на підприємствах зокрема.

Висновки. Таким чином, побудована в межах проведеного дослідження модель залежності показників діяльності та комплексна інтегральна оцінка фінансово-господарського стану трьох названих торговельних мереж дозволяє визначити інтегральний рівень їх ризикозахищеності на основі прогнозування базових параметрів їх фінансового стану та сприяє попередженню виникнення загрозливих ситуацій у діяльності підприємств. Теоретичне значення результатів дослідження полягає у постановці проблеми визначення рівня ризикозахищеності з урахуванням процесів дестабілізації, що обумовлюють необхідність забезпечення стану захищеності торговельного підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз та у визначенні підходів до розробки технології реалізації моделі системи управління ризикозахищеністю торговельних підприємств, яка враховує специфіку їх функціонування, базується на визначенні рівня ризикозахищеності, що дозволяє менеджерам приймати обґрунтовані управлінські рішення. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні рекомендацій щодо технології формування системи управління

ризикозахищеністю та створенні інструментарію її реалізації. Подальші розробки по даній темі будуть направлені на вдосконалення технологічного процесу формування системи управління ризикозахищеністю та інструментарію її реалізації за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Література

1. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. — К. : КНЕУ, 2004. — 245 с.
2. Артищук І. В. Управління ризикозахищеністю торговельного підприємства / І. В. Артищук // Збірник наукових праць Національного лісотехнічного університету України, Львів, 2011 — Вип. 21.5. — С. 153—159.
3. Артищук І. В. Алгоритм виявлення ризикових ситуацій в АІС управління торговельним підприємством / І. В. Артищук // Торгівля, комерція, підприємництво : збірник наукових праць. — Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. — Вип. 12. — С. 57—63.
4. Артищук І. В. Формування підсистеми ризикозахищеності в автоматизованій інформаційній системі торговельного підприємства (АІС ТП) / І. В. Артищук // Науковий Вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. — Львів: РВВ НЛТУ України. — 2011. — Вип.21.10. — С. 305—308.
5. Артищук І. В. Підходи до побудови карти ризиків на основі врахування впливу базових факторів на діяльність торговельного підприємства / І. В. Артищук // Торгівля, комерція, підприємництво: збірник наукових праць. — Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. — Вип. 13. — С. 101—107.

References

1. Vitlins'kyj, V. V., and G. I. Velykoivanenko. *Ryzkologija v Ekonomici Ta Pidpryjemnyctvi*. Kyiv: KNEU, 2004.
2. Artyshhuk, I. V. «Upravlinnja Ryzkozahyshhenistju Torgovel'nogo Pidpryjemstva.» *Zbirnyk Naukovyh Prac' Nacional'nogo Lisotehnichnogo Universytetu Ukrai'ny* 21, no. 5 (2011): 153-59.
3. Artyshhuk, I. V. «Algorytm Vyjavlennja Ryzkovyh Sytuacij v AIS Upravlinnja Torgovel'nym Pidpryjemstvom.» *Torgivlja, Komercija, Pidpryjemnyctvo : Zbirnyk Naukovyh Prac' 12* (2011): 57-63.
4. Artyshhuk, I. V. «Formuvannja Pidsystemy Ryzkozahyshhenosti v Avtomatyzovaniy Informacijnij Systemi Torgovel'nogo Pidpryjemstva (AIS TP).» *Naukovyj Visnyk NLTU Ukrai'ny: Zbirnyk Naukovo-tehnych Prac' 21*, no. 10 (2011): 305-08.
5. Artyshhuk, I. V. «Pidhody Do Pobudovy Karty Ryzkyiv Na Osnovi Vrahuvannja Vplyvu Bazovyh Faktoriv Na Dijal'nist' Torgovel'nogo Pidpryjemstva.» *Torgivlja, Komercija, Pidpryjemnyctvo: Zbirnyk Naukovyh Prac' 13* (2011): 101-107.

О ПРОБЛЕМЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ РИСКОЗАЩИЩЕННОСТИ ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

И.В. Артищук, канд. экон. наук, доц. кафедры информационных систем в менеджменте, ВУЗ «Львовская коммерческая академия»

Аннотация. Рассматриваются подходы к определению уровня рискозащищенности торгового предприятия (ТП), а именно решается проблема связанная с оценкой уровня рискозащищенности на основе интегральной оценки показате-

лей финансово-хозяйственной деятельности конкретного ТП. Осуществляется акцент на аспектах формирования практического инструментария и алгоритма расчета уровня рискозащищенности предприятия.

Ключевые слова: риск, рискозащищённость, управление и анализ рискозащищённости, интегральная оценка, показатели финансово-хозяйственной деятельности, финансовые коэффициенты, интегральный уровень, торговое предприятие.

ABOUT THE PROBLEM OF DETERMINATION OF THE RISKS PROTECTION LEVEL OF TRADING ENTERPRISE

I. Artyschuk, Ph.D,
Department of Information Systems in
Management «Lviv Academy of Commerce»

Abstract. The article deals with the approaches to determination of the level of risk protectability of trading enterprise (TE). In period of crisis deepening, management activities require the development of new advanced methods and mechanisms that can reduce the negative impact of risk factors on the functioning and development of TE. One of these mechanisms can be risk protection management system that will be based on modern management and evaluation of risk situations. The article suggests integrating risk management assessments on the implementation of all business processes of a particular TE that will enable the determination of the level of risk protectability of TE as a whole. First, the analysis of the dynamics of the calculated integral parameters of TE is carried out in four basic areas of influence risk situations: financial stability, liquidity, profitability, and turnover. The most problematic business processes of particular TE are identified and ranked. Then an integral level of risk protectability of TE, on the state of each financial component, is analyzed and determined. The practical implementation of the proposed method on the example of three trading enterprises is described in the article. Expressed by the author approach allows management of TE timely and adequately respond to the emergence of risks, to avoid negative financial consequences, and reduce the probability of loss of functioning efficiency due to the occurrence of risk situations.

Keywords: risk, risks protection, management and analysis risks protection, integrated assessment, indicators of financial and economic activity, financial ratios, integral level, trading enterprise.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2014

УДК 338.124.4

Артем Іванович Дмитренко*

ЛІКВІДАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗОВИЙ ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація: У статті розглянуто сутність, значення, функції ліквідації підприємств як базового механізму ринковоорієнтованої економіки. На основі комплексного підходу запропоновано розширену класифікаційну систему, досліджено

* **Артем Іванович Дмитренко** – к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», admyt@ukr.net